

UJHÁZI LÓRÁND

A szent rend házassági akadály (1087. kán.)

A jogalkotó az 1087. kánonban röviden foglalja össze a szent rendhez kapcsolódó házassági akadályt, mely szerint érvénytelenül kísérlik meg a házasságot azok, akik a szent rendben vannak. A CIC általános kifejezést használ: „szent rend”, amely alatt a hatályos jogi szabályozás értelmében a püspöki, papi és diakónusi fokozatot értjük (1009. k. 1. §). A szent rend házassági akadály a latin egyházban a celibátus, azaz a papi nőtlenség intézményéhez kapcsolódik. A hatályos latin egyházfegyelem értelmében aki érvényes házasságot kötött, megengedetten nem veheti fel a szent rendet (1042. k. 1°). Ez alól egyedül a nős állandó diakónusok jelentenek kivételt (1031. k., 1042. k.). Ennek a fordítottja is igaz. Aki a szent rend szentségében részesült, nem köthet házasságot.¹ Jelentős különbség azonban, hogy a megelőző házasság csak a szent rend felvételének megengedettségét, de nem az érvényességét érinti (1037. k., 1042. k.). Ezzel szemben a megelőző szentelés és az ahhoz kapcsolódó klerikusi állapot rendes körülmények között a házassággötés érvényességét – és nemcsak megengedettségét – érinti.

A latin egyházban ősi hagyományra tekint vissza az a felfogás, hogy a szent rend nem egyeztethető össze a házasság életállapottal. A jogi szabályozásnak teológiai háttere van. A menynek országáért vállalt nőtlenség a szent szolgálattevőket szabaddá teszi Isten ígéjének hirdetésére (LG 48; 1008. k.). Másrészt Krisztus utánzásának teológiai gondolata jelenik meg benne. A szent szolgálattevő mindenben hasonlítani akar Krisztushoz, aki maga is tisztán és nőtlenül élte földi életét. A szolgálattevő önként és szabadon vállalja ezt az életformát Krisztusért és az Egyházért az egész emberiség szolgálatára.² Ebből következik,

¹ Vö. ANGELO D'AURIA: *Gli impedimenti matrimoniali*, Lateran University Press, Roma, 2002, 121.

² Vö. VI. PÁL: Enc., *Sacerdotalis coelibatus*, 1967. VI. 24, 24, 30. pont, AAS 59 (1967) 666–667, 669.

hogy a szent rend akadályával a jogalkotó nem illetéktelenül korlátozza a házassághoz való jogot – *ius connubiit* –, hanem a szolgálattevő maga mond le arról, hogy ezzel a joggal éljen.³

I. AZ AKADÁLY BIBLIAI ÉS TÖRTÉNELMI HÁTTERE

Az első három században nem létezett olyan szigorú jogi előírás, amely a klerikusokat nőtlen állapotra kötelezte volna. Egyes nem alaptalan vélemények szerint azonban a szent szolgálattevők nőtlen állapota, illetve a nősülési tilalom jogszokás erejével már az első három században is létezett. Ezt bizonyítja, hogy már a tanítványok legjelentősebb követőivel – Márk, Lukács, Barnabás, Timóteus – kapcsolatban sem találunk semmilyen említést arra vonatkozóan, hogy házasságban éltek volna.⁴ Éppen ez a nagyon korán kialakult jogszokás tette lehetővé, hogy a papi nőtlenység és az ehhez kapcsolódó házassági „tilalom” egyrészt gyors elfogadtatásra találjon, másrészt jogszabályi hátteret nyerjen.⁵

Az apostolok között lehettek házas emberek. A Szentírás azonban csak Péter életállapotáról tesz említést, de az már az ő esetében sem biztos, hogy pünkösd után továbbra is élt-e házasságban. Szent Pál nőtlenül élt, és a szolgálattevőkkel szemben is ezt az életállapotot részesítette előnyben (1Tim 3; Tit 1,5–6). A jogfejlődés szempontjából nem elhanyagolható a házasság és a nőtlen élet morális megítélése és egymással való összehasonlítása sem. Annak ellenére, hogy a Páli levelekből kiolvasható, hogy a házasság az ember természetes állapota (1Kor 11,1; 1Tim 3), megjelenik az az elgondolás is, hogy a nőtlenesség tökéletesebb, Istennek tetszőbb élet, mint a házasság (1Kor 7,8–9). Innen már könnyen el lehetett jutni arra az álláspontra, hogy a szolgálattevőknek is a nőtlen, a „tökéletesebb” életállapotot kell élni.

A III–V. században kezdődik el az Egyház jogalkotásában az a folyamat, amely már zsinati rendelkezések szintjén tiltja a klerikusok házasságkötését. Az Elvirai Zsinat (300), a Niceai Zsinat (325), a Római Zsinat (386), a Karthágói Zsinat (390), a Toledói Zsinat (400), az Arles-i Zsinat (443) úgy rendelkeznek, hogy a nagyobb szolgálattevők ne kössenek házasságot. A zsinati tiltó kánonok

³ Vö. JUAN IGNACIO BAÑARES: Kommentár az 1087. kánonhoz, in Ángel Marzoa – Jorge Miras – Rafael Rodríguez – Ocaña (eds.): *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, Wilson and Lafleur, Montréal, 2004, Vol. III/2. 1188.

⁴ Vö. ANGELO D’AURIA: *Gli impedimenti matrimoniali*, i. m. 123.

⁵ Vö. FEDERICO RAFAEL AZNAR GIL: *El nuevo derecho matrimonial canónico*, Eunsa, Salamanca, 1985, 123.

több esetben büntető lépéseket – pl. elbocsátás – is kilátásba helyeztek.⁶ Az 533-as Orléans-i Zsinaton még a házasságot megkísérlő diakónusokkal szemben is büntetőszankciókat helyeztek kilátásba.⁷ Hasonló büntetőintézkedések kilátásba helyezése történt a VIII. és a XI. Toledói Zsinaton (653; 657).⁸ Ezekből a zsinati tilalmakból azonban az még nem derül ki, hogy a tilalmaknak a házasságra nézve érvénytelenítő hatása is lett volna. Ugyanakkor ebben az időben végérvényesen elválík egymástól a nyugati és a keleti gyakorlat. Ez utóbbi a Trullói Zsinat (692) határozatából indult ki, amely csak a püspöknek írja elő a nőtlen életet, de a papoknak és a diakónusoknak szentelésük előtt megengedi a házasságkötést.⁹

A nyugati egyház jogalkotását nemcsak a már említett teológiai és bibliai alapok – Jézus élete, Pál apostol buzdítása – motiválták, hanem a gyakorlati élet is. A nyugati egyház – szemben a keletivel¹⁰ – az újszövetségi papságra is alkalmazta az ószövetségi hagyományt, mely szerint a papok a templomi szolgálat végzése alkalmával tartózkodjanak feleségüktől.¹¹ Mivel Nyugaton egyre inkább elterjedt a

⁶ Vö. ANGELO D'AURIA: *Gli impedimenti matrimoniali*, i. m. 124.

⁷ „(...) quod scriptum est: Sancti estate, quoniam ego sanctus sum, dicit dominus. Et illud apostolicum: Mortificate membra vestra, quae sunt super terram, id est, fornicationem & immunditiam, concupiscentiam malam & avaritiam (...) hoc a sancto concilio definitur, ut omnes episcopi idipsum in suis querere solite curent... ut nunquam ulterius tam abominanda committant. Mulieres vero... ita omnibus modis separentur (...)” DOMINICUS JOANNES MANSI: *Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio*, Akademische Druck, Graz, 1960, Vol. 8, 835.

⁸ „Si quis diaconus in captivitate redactus uxori fuerit copulatus, reversus ab officii omnino ministerio removendus est.” DOMINICUS JOANNES MANSI: *Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio*, Akademische Druck, Graz, 1960, Vol. 10. 1216–1217; Vol. 11. 1960, 29.

⁹ Vö. JOHANNES LINNEBORN: *Grundriß des Eherechts*, Verlag Ferdinand Schöningh, Paderborn, 1933, 245.

¹⁰ Vö. PIETRO AGOSTINO D'AVACK: L'impedimento dell'ordine sacro nel diritto matrimoniale canonico, *Archivio di diritto ecclesiastico*, 1941, 15.

¹¹ Erre több pápai levélben is utalás történik. Siricius pápa (384–399) Himerius, Tarragona püspökéhez írt levelében ezt írja: „Az Úr Jézus, aki azt kívánta, hogy az Egyház, melynek Ő a Völegénye, a tisztaság fényében ragyogjon, mindannyiunkat, papokat az önmegtartóztatás felbonthatatlan törvénye alá vetett, azért, hogy felszentelésünk napjától kezdve szívünket és testünket a fegyelemnek és tisztaságnak szenteljük, hogy így naponta Istennek kedves áldozatot mutassunk be.” Hasonlóképpen ír I. Ince pápa is (401–417). Vö. BÁNK JOSEPH: *Connubia canonica*, Herder, Romae, 1958, 209.

napi szentmise-bemutató, a feleségtől való megtartoztatás is a mindennapokat érintette. Idővel egyre többen vállalták nőtlen életformában a szent szolgálatot, ezért feleslegessé is vált nők emberek pappá szentelése.¹²

A VIII. és a IX. században különböző zsinati és pápai intézkedésekkel próbálták szigorítani a celibátus intézményét védő jogi előírásokat. Erre azért is szükség volt, mert a korabeli klérus meglehetősen szabados életet folytatott. A klerikusok jelentős része nemcsak konkubinátusban élt, hanem sok esetben házasságot is kötött, és a törvénytelen gyermekeknek, akik ezekből a kapcsolatból születtek, igyekeztek az egyházi vagyontól örökséget biztosítani. Ezért IX. Leó (1049–1054), II. Miklós (1059–1061), II. Sándor (1061–1063) több pápai megnyilatkozásában megerősítették, hogy a klerikusok nem köthetnek házasságot. VII. Gergely (1073–1085) pedig nemcsak megerősítette, hogy a nagyobb klerikusok házassága érvénytelen, hanem különböző büntetőszankciókat helyezett kilátásba.¹³ Ilyen büntetések voltak a szent szolgálatról való eltiltás, a javadalmaktól való megfosztás, a kiközösítés, a híveknek szóló felszólítás, hogy ilyen klerikusoknak ne engedelmességeskedjenek stb.¹⁴ A XII. században helyi zsinatok is megerősítették, hogy a „nagyobb” klerikusok házassága érvénytelen, és a beleegyezés nem hozza létre a házassági köteléket. Az erőteljes fellépésben tagadhatatlan szerepet játszottak a szerzetesrendek, illetve a rendek egyes helyi karizmatikus vezetői, akik a saját életformájukat – a nőtlen életet – a világi papok vonatkozásában is szorgalmazták.¹⁵ Így a XII. századra egyértelműen megfogalmazódott, hogy a szent rend nemcsak egyszerű tilalom, hanem érvénytelenítő akadály. Ez a felfogás egyetemes jogszabályként a II. Lateráni Zsinattal (1139) nyer megerősítést.¹⁶ E szerint a nagyobb klerikusok (szubdiákonus, diakonus, pap, püspök) házasságkötése eleve érvénytelen, a kisebb klerikusoknak azonban csak tilos a házasságkötés, azonban amennyiben házasságot kötnek, elveszítik hivatalaikat. III. Ince (1198–1216)

¹² Vö. SIPOS ISTVÁN: *Házasságjog rendszere*, Haladás Nyomda Részvénytársaság, Pécs, 1940, 197.

¹³ A klerikusok házassági kísérletének büntetőjogi dimenziójához lásd MARTIN BOELEN: *Die Klerikere in der Gesetzgebung der Kirche. Unter besonderer Berücksichtigung der Strafe*, Verlag Ferdinand Schöningh, Paderborn, 1968.

¹⁴ Vö. PIERO PELLEGRINO: *L'impedimento dei vincoli religiosi nel matrimonio canonico*, G. Giappichelli Editore, Torino, 1999, 45.

¹⁵ Vö. UTA-RENATE BLUMENTHAL: The Prohibition of Clerical Marriage in the Eleventh Century, *The Jurist* 68 (2008) 22–37. A különböző középkori szövegtanúk és irányzatok felsorolásával a cikk jól szemlélteti azt is, hogy a szerzetesek és a szerzetesség szerepe a celibátus intézményének megerősítésében igen jelentős volt.

¹⁶ Vö. SIPOS ISTVÁN: *Házasságjog rendszere*, i. m. 199.

később megerősítette, hogy a házassági akadály a szubdiakónusok rendjét is érinti, vagyis ők sem köthetnek érvényes házasságot.¹⁷

Az egyetemes jogszabályok végrehajtása nem kis nehézséget okozott. A későbbiekben több pápai intézkedésnek és megnyilatkozásnak kellett a zsinati határozatot megerősíteni.¹⁸ A Trienti Zsinat anathema formájában mondta ki, hogy a nagyobb klerikusok házasságkötési kísérlete nem hoz létre érvényes házassági köteleket.¹⁹ A Trienti Zsinat nem hozott újdonságot, de a joganyag és a szent rend szentségének átfogó bemutatása érdekében újra megerősítette a nagyobb klerikusokra vonatkozó egyházfegyelmet.

II. AZ AKADÁLY TERJEDELME

Az 1917-es Egyházi Törvénykönyv megőrizte a Trienti Zsinat megfogalmazását, de néhány jogi pontosítást eszközölt. A kodifikált jog először is különbséget tett a házasságkötés előtti és a házasságkötés utáni helyzet között. Házas férfiaknak megtiltotta a rend felvételét. Az 1917-es CIC már nem ismeri azt a jogi lehetőséget, hogy házas férfi, felesége beleegyezésével, ha teljesen megszakítja vele a házastársi kapcsolatot, akkor akár a nagyobb rendeket is felvehetné.²⁰ Annak ellenére, hogy egyes esetekben erre a római pápa, illetve a Szentszék a helyi egyház pasztorális érdeke miatt ma is engedélyt adhat, ez egyedi intézkedésnek, és nem a jog biztosította lehetőségnek számít.²¹ Fordítva pedig a régi CIC azoknak, akik

¹⁷ Vö. BÁNK JOSEPH: *Connubia canonica*, i. m. 209.

¹⁸ „Huiusmodi namque copulationem, quam contra ecclesiasticam regulam constat esse contractam, matrimonium non esse censemus.” DOMINICUS JOANNES MANSI: *Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio*, Akademische Druck, Graz, 1960, Vol. 21. 571–578.

¹⁹ „Ha valaki azt állítaná, hogy a szent rendekben fölszentelt klerikusok, vagy az ünnepélyes tisztsági fogadalmat tett szerzetesek köthetnek házasságot, és ez érvényes lesz, nem áll útjában az Egyház törvénye, sem a fogadalom, s az ellenkezője nem más, mint a házasság megvetése; vagy hogy mindenki köthet házasságot, aki nem érzi, hogy az önmegtartóztatás (még ha tett is erre fogadalmat) ajándékát bírja: legyen kiközösítve. Mert az Isten az ezt helyesen kérőknek nem tagadja meg, s erőnkön felül nem hagy megkísérteni.” Sess. XXIV, 9. kán, in DH, 1809.

²⁰ Vö. PIETRO AGOSTINO D'AVACK: *L'impedimento dell'ordine sacro nel diritto matrimoniale canonico*, i. m. 20.

²¹ Például Brazíliában, néhány esetben, mikor a feleség hozzájárult ahhoz, hogy ne folytassák tovább a házassági életközösséget, a Szentszék felmentést adott házassági akadály alól. Hasonló eset a Katolikus Egyházba átlépő anglikán – vagy más protestáns – lelkipásztorok

a szent rendben voltak, megtiltotta a házassághoz. A szabályozás különbséget tett kisebb és nagyobb klerikusok között. A nagyobb klerikusoknak – szubdiakónus, diakónus, pap, püspök (1917-es CIC, 132. k. 1. §, 949. k.) – érvénytelenség terhe mellett tiltotta a házassághoz. A kisebb klerikusok – akolitus, lektor, ördögűző, ajtónálló – érvényesen, sőt megengedetten köthettek házasságot (1917-es CIC, 132. k.), de házassághozukkal egy időben elvesztették a klerikusi állapotot, a klerikusi állapotból származó jogokkal és köteleességekkel együtt.²² Mivel VI. Pál pápa az 1972. augusztus 15-én kiadott *Ministeria quaedam* kezdetű motu proprio-jaival megszüntette a kisebb rendeket – a kisebb klerikusokat²³ –, ezért logikusan az új CIC sem beszél róluk (266. k., 1009. k.). Ma a törvénykönyv csak azokról szól, „akik a szent rendben vannak” – akik diakónusok, papok és püspökök. Az ő vonatkozásukban azonban megőrizte a régi jog megfogalmazását (1917-es CIC, 1072. k.), vagyis nem köthetnek érvényes házasságot.

A keleti katolikus saját jogú egyházakban a keleti hagyomány alapján csak a püspököknek kell nőtlenségben élniük. A szentelés után a házassági akadály azonban a többi klerikus esetén is ugyanúgy éltbe lép, mint a latin egyházban.²⁴

helyzete, ahol a római pápa személyesen ad lehetőséget ezeknek a házas embereknek a szent rend felvételére, úgy, hogy az életközösség megszüntetését sem kívánja meg. Vö. PIERO PELLEGRINO: *L'impedimento dei vincoli religiosi nel matrimonio canonico*, i. m. 66.

²² Vö. JOHANNES LINNEBORN: *Grundriß des Eherechts*, i. m. 245.

²³ Vö. VI. PÁL: MP, *Ministeria quaedam*, 1972. VIII. 15, AAS 64 (1972) 529–540.

²⁴ A helyi körülményekre való tekintettel előfordulhat, hogy a Szentszék a nem latin klerikusokat is celibátusra kötelezi. A XIX. század végétől több ilyen szentszéki rendelkezés is született, melyet a megnövekedett migráció váltott ki. A migráció következtében ugyanis azokon a területeken, ahol „hagyományosan” latin katolikusok éltek, nagy számban telepedtek le keleti, különösen is a rutén (ma ukrán) görög katolikusok. Ez utóbbi közösség klerikusaira vonatkozóan a Hitterjesztési Kongregáció 1913. augusztus 18-án úgy határozott, hogy a nagyobb lelkipásztori eredményesség érdekében és a hívek megzavarásának elkerülése miatt Amerikában csak nőtlen vagy megözvegyült klerikusok végezhetnek lelkipásztori szolgálatot. Vö. SC. PropFid.: Decr., *Fidelibus rutheni*, 1913. VIII. 18, AAS 5 (1913) 395. Ezt erősítette meg a Keleti Kongregáció a *Cum data fuerit* kezdetű határozattal. Vö. SC. Or.: Decr., *Cum data fuerit*, 1929. III. 1, AAS 21 (1929) 152–159. A Szentszék Kanada vonatkozásában a *Graeci-rutheni* kezdetű határozattal hasonlóképpen rendelkezett. Vö. SC. Or.: Decr., *Graeci-rutheni*, 1930. V. 24, AAS 22 (1930) 348. Egész Amerika és Ausztrália és az összes keleti sui iuris egyházra kiterjedően a *Qua sollerti* kezdetű határozat erősíti meg a Szentszék szándékát. SC. Or.: Decr., *Qua sollerti*, 1929. XII. 23, 13. pont, AAS 22 (1930) 104. A szentszéki rendelkezések minden tekintetben a fokozatos szigorítás irányába mutattak. Így rendelkeztek a seminaristák celibátusra neveléséről, megtiltották olyan

Vagyis, akik a keleti saját jogú egyházakban eleve nőtlen életformával vették fel a szent rendet, vagy a diakónusszentelés után később megözvegyültek, a szent rend akadályai miatt ugyanúgy nem köthetnek érvényes házasságot, mint a latin egyház klerikusai. Ami a Keleti Egyházak Törvénykönyvének szóhasználatát illeti, ugyanúgy fogalmaz, mint a CIC: „Érvénytelenül kísérlik meg a házasságot, akik a szent rendet felvették” (CCEO, 804. k.). Egyes saját jogú keleti katolikus közösségekben azonban rendnek nevezik a szubdiakónátust is. De a házassági akadály ezekben a közösségekben sem terjed ki a szubdiakónusokra, hanem a latin egyházhoz hasonlóan csak a diakónusra, a papokra és a püspökökre vonatkozik.²⁵

A szent rend házassági akadályai az anyag és forma szempontjából érvényes (1009. k.) diakónusszenteléssel jön létre. Ami a szentelés érvényességét illeti, a jogalkotó minimális feltételeket támaszt. A szent rend szentségének érvényes kiszolgáltatója a püspök (1016. k.), érvényes felvevője a megkeresztelt férfi (1024. k.). A szent rend felvételének akadályai és szabálytalanságai csak a szentelés megengedettségét, de nem annak érvényességét érintik (1041–1042. k.).²⁶

Az új CIC a II. Vatikáni Zsinat hatására házas férfiaknak, az előírt jogi feltételek teljesítése mellett (1031. k. 2. §, 1032. k. 3. §, 1035. k.), lehetővé teszi, hogy részesedjenek a szent rend diakónusi fokozatában: ez a nő állandó diakónátus.²⁷

migráns klerikusok szolgálta való átvételét, akik házasok voltak, sőt végül a megözvegyült klerikusoknál azt sem engedték meg, hogy a gyermekeik szolgálati helyük közelében éljenek. A Szent-szék még arról is rendelkezett, nehogy Amerikában született keleti katolikusok olyan területeken szenteltesék magukat pappá, ahol a celibátus intézménye nem kötelező. A CCEO kihirdetése után felemás helyzet alakult ki. A Keleti Egyházak Törvénykönyve (758. k. 1. §) úgy rendelkezik, hogy „az egyes keleti sui iuris egyházak részleges jogszabályait és az Apostoli Szent-szék különös előírásait kell megtartani házas emberek szent rendre való felvétele kapcsán”. A kérdés bemutatásához lásd ROMAN CHOLIJ: An Eastern Catholic Married Clergy in North America: Recent Changes in Legal Status and Ecclesiological Perspective, *Studia Canonica* 31 (1997) 311–339.

²⁵ Vö. VICTOR POSPISHIL: *Eastern Catholic Marriage Law*, Saint Marton Publications, Brooklyn, 1991, 298.

²⁶ Vö. UJHÁZI LÓRÁND: A szent rend gyakorlásának és felvételének szabálytalanságai és akadályai, irregularitások és impedimentumok, *Studia Wesprimiensia* 10 (2008) 200–202.

²⁷ Joggal jegyzik meg egyes kánonjogászok, hogy a 277. kánon szövegéből nem derül ki, hogy a latin egyház hatályos jogában kétfajta diakónátus van – a nő és nőtlen. A CIC általában a klerikusokról beszél, akik a kánon szövege szerint a „mennyei országáért kötelesek teljes önmegtartóztatásban élni”. Vö. JOSE F. CASTAÑO: Gli impedimenti matrimoniali, in Adolfo Longhitano (ed.): *Matrimonio canonico fra tradizione e rinnovamento*, Edizione Dehoniane, Bologna, 1991, 149.

De a szentelés után ők sem köthetnek érvényes házasságot. A megözvegyült állandó diakónusok nem a celibátus törvénye miatt – hiszen nem nőtlen állapotban vállalták a szent rendet –, hanem tisztán a szent rend házassági akadályai miatt nem köthetnek házasságot.²⁸ Az Egyházi Törvénykönyv átdolgozásakor felmerült az a javaslat, hogy a nős állandó diakónusokra ne vonatkozzon a szent rend házassági akadályai.²⁹ Ez a felvetés, ahogy az a hatályos szabályozásból is kiderül (1087. k.), nem került meghallgatásra. Az más kérdés, hogy megözvegyült állandó diakónusok esetén a Szentszék meg szokta adni a felmentést a szent rend házassági akadályai alól, méghozzá úgy, hogy a diakónus tovább folytathatja diakónusi szolgálatát. A házasságkötéshez nem *ipso iure* van joga a megözvegyült állandó diakónusnak, hanem a Szentszék – figyelembe véve a körülményeket egyedi közigazgatási intézkedést – felmentést ad a kérelmezőnek. Mivel az elmúlt években túl sok ilyen felmentést kérelmeztek, a Szentszék igyekezett néhány objektív feltételt meghatározni a felmentést megadáshoz. Így 1997. június 6-án az Istentiszteleti és Szentiségi Kongregáció körlevelet adott ki, amelyben felsorolja azokat a követelményeket, melyek szükségesek ahhoz, hogy az állandó diakónusoknak megadják a szent rend akadályai alóli felmentést. Eszerint 1; az egyházmegyének szüksége legyen a diakónus további szolgálatára, 2; kiskorú gyermekei legyenek, 3; nagyszülők koruk vagy egyéb okok miatt ne tudjanak segíteni a gyermekek nevelésében.³⁰ Sem a körlevél, sem a hatályos jogi szabályozás nem írja kifejezetten, hogy az állandó diakónusoknak csak megözvegyülés esetén van lehetőségük a Szentszék felmentését kérni. Ugyanakkor a körlevél és a hatályos jogi magyarázatok mintha azt bizonyítanák, hogy felmentéskérésre csak megözvegyült diakónusok esetében van lehetőség. Vagyis mikor egy állandó diakónus megelőző „házasságát” érvénytelenítik, nem látszik megalapozottnak az akadály alóli felmentés kérése.³¹

A II. Vatikáni Zsinat óta egészen napjainkig az Európában jelentkező súlyos paphiány miatt többször is felmerült, hogy újra kellene gondolni a celibátus intézményét és annak jogi szabályozását. A zsinat után néhány pápai és szentszéki intézkedés mintha tényleg a módosítás irányába mutatott volna. Ilyen volt az állandó diakónátus intézményének a visszaállítása, melyet a jogalkotó házas em-

²⁸ Vö. JOSE F. CASTAÑO: *Gli impedimenti matrimoniali*, i. m. 150.

²⁹ Vö. *Communicationes* 9 (1977) 364–365.

³⁰ Vö. C. SACR.: LITT., 1997. VI. 6, EV 16, 555–557.

³¹ Az egyes keleti nem katolikus egyházak gyakorlata nagyon eltér. Vö. ANGELO D’AURIA: *Gli impedimenti matrimoniali*, i. m. 133. Általában azonban nemcsak a megözvegyült diakónusoknak, hanem a megözvegyült papoknak is van lehetőségük újra házasodni az illetékes hatóság hozzájárulásával. Vö. VICTOR POSPISHIL: *Eastern Catholic Marriage Law*, i. m. 299.

berek számára is engedélyezett. Hasonlóképpen VI. Pál említett motu proprioja is mintha egy lépés lett volna a módosítás irányába, hiszen eltörölte a kisebb rendeket, és a kisebb szolgálatokat – lektorátus, akolitátus – laikus férfiak számára is lehetővé tette (230. k. 1. §). Ezek mellett az intézkedések mellett ugyanazokban az években a jogalkotó újra kifejezésre jutatta, hogy a latin egyház hagyománya miatt a házasság állapot és a szent rend papi fokozata a latin egyházban nem egyeztethető össze. VI. Pál pápa *Sacerdotalis coelibatus* kezdetű enciklikája,³² illetve II. János Pál pápa *Pastores dabo vobis* kezdetű szinódus utáni buzdítása,³³ hivatkozva a latin egyház hagyományára, kijelenti, hogy a celibátust – és így a házassági akadályt – továbbra is meg kell tartani. Ezt erősítette meg 1983-ban az új törvénykönyv (277. k. 1. §) és 1992-ben a Katolikus Egyház Katekizmusa is.³⁴ Mindez nem jelenti azt, hogy a későbbiekben nem képezheti megfontolás tárgyát a pozitív jogalkotás megváltoztatása, ha a pasztorális érdek – különösen is Európában – ezt követelné meg.

³² Vö. VI. PÁL: Enc., *Sacerdotalis coelibatus*, 1967. VI. 24, AAS, 59 (1967) 657–697. – Sőt a II. Vatikáni Zsinat szövegeiből is a celibátus nagyrabecsülése és a gyakorlat megtartásának szándéka derül ki (LG 29, PO 16, OT 10).

³³ Az evangéliumi tanácsok közül – mondja a zsinat – „kiemelkedik az isteni kegyelem drága ajándéka, amit az Atya egyeseknek megad (vö. Mt 19,11; 1Kor 7,7), hogy a szüzességben vagy cölibátusban osztatlan szívvel (vö. 1Kor 7,32–34) egyedül Istennek szenteljék magukat. Az Egyház mindig nagy tiszteletben tartotta ezt a mennyek országáért vállalt teljes megtartóztatást, mint a szeretet jelét és ösztönzőjét, s mint a lelki termékenység különös forrását a világban. [...] Ebben a megvilágításban könnyebben érthető és értékelhető az érvek, melyek alapján a nyugati Egyház – minden nehézség és ellenvetés ellenére – kitartott amellett, hogy a papi rendet csak olyan férfiaknak adja föl, akik bizonyosságot adtak arról, hogy Isten a tisztaság ajándékára hívja őket a teljes és örök cölibátusban. A Szinódus Atyái világosan, sőt nagyon határozottan ki akarták fejezni véleményüket e kérdésben egy nagyon súlyos Javaslattal, melyet itt teljes egészében idézni akarok: Érintetlenül hagyván a Keleti Egyházak fegyelmét, a Szinódus, mivel meg van győződve arról, hogy a papi cölibátus karizma, emlékezteti a papokat arra, hogy a cölibátus Isten fölmérhetetlen ajándéka az Egyház javára, és prófétai értékű a mai világ számára. E Szinódus újra határozottan megerősíti azt, amit a Latin Egyház és egyes keleti szertartások megkövetelnek, tudniillik hogy a papságot csak olyan férfiaknak szabad földadni, akik a cölebsz tisztaságra szóló hivatás ajándékát megkapták Istentől.” II. JÁNOS PÁL: Adhort., Ap. post-synod, *Pastores dabo vobis*, 1992. III. 25, 29. pont, AAS, 84 (1992) 703–705; magyarul: PM XXVIII, 53–55.

³⁴ „A Latin Egyház minden felszentelt szolgáját – az állandó diakónusokat kivéve – általában olyan hívó férfiak közül választják, akik nőtlen életet élnek, s akiknek az a szándékuk, hogy Isten Országáért cölibátusban maradnak.” KEK, 1579. pont.

III. VILÁGI ÉS EGYHÁZI JOGI VÉDELEM

Ma a klerikusok szinte kivétel nélkül minden állam jogrendjében szabad állapotúnak számítanak. Így a kánonjogi következményeket leszámítva a klerikusok világi fórumon „házasságot” köthetnek. A történelem folyamán, igaz, nagyon eltérő módon, de az egyes országok jogrendjében is volt jogkövetkezménye a klerikusi állapotnak. Jusztniánusz Konstitúciója az első világi jogi intézkedés, mely a klerikusok házasságát világi jogi fórumon is érvénytelennek tekinti.³⁵ Sőt emellett törvénytelen származásának nyilvánítja az ezekből a házasságból származó gyermekeket. A szent rendet a polgári törvények Magyarországon is sokáig tiltó akadálynak tekintették, ha az az egyes egyházi közösségek belső előírásai szerint is akadálynak minősült.³⁶

Ma a legtöbb országban a szent rend akadályának nincs világi jogi védelme, és megszegése nem jár világi büntetőjogi következményekkel. Az egyházi jogalkotás azonban továbbra is megőrizte az akadály figyelmen kívül hagyásának jogkövetkezményeit. Így az a klerikus, aki akárcsak polgári fórumon házasságot kísérel meg, a szent rend gyakorlásának szabálytalansága alá (1044. k. 1. §. 3°),³⁷ önmagától beálló felfüggesztésbe (1394. k. 1. §) esik, és *ipso iure* el lesz mozdítva egyházi hivatalaiból (194. k. 3°). Ha az esemény botrányos, egyéb büntetésekkel is lehet súlytani a klerikust, nem kizárva a klerikusi állapotból való elbocsátást sem. Ugyanakkor a hatályos jog, szemben az 1917-es CIC-cel, csak a klerikust bünteti, a vele házasságot kötő laikust már nem (1917-es CIC, 2229. k. 2. §).³⁸

³⁵ Vö. C. I. 3, 44.

³⁶ Vö. SIPOS ISTVÁN: *Házasságjog rendszere*, i. m. 205; KONEK SÁNDOR: *Egyházjogtan kézikönyve*, Franklin Társulat, Budapest, 1900, 499. „Tilos az egyházi felsőbbség engedélye nélkül házasságot kötni annak, aki azon egyház szabályai szerint, amelyhez tartozik, egyházi rend vagy fogadalom okából házasságot nem köthet.” 1894. évi 31. t. 25. §. A két világháború között hasonlóképpen tiltó akadály volt Ausztriában, Csehszlovákiában is. Németországban azonban nem volt a szent rend házassági akadály. Vö. JOHANNES LINNEBORN: *Grundriß des Eherechts*, i. m. 249.

³⁷ Az 1917-es CIC még a régi terminológiával élt, amikor házasságot megkísérelt klerikus esetében a szent rend gyakorlásának bűncselekményből származó „irregularitas ex delicto” szabálytalanságáról beszélt (1917-es CIC, 985. k. 5°).

³⁸ Vö. TEODORI: *De excommunicatione lata in clericos in sacris constitutos matrimonium contrahere praesumentes*, *Apollinaris* 5 (1932) 117–120.

A Keleti Egyházak Törvénykönyve is büntető szankciót helyez kilátásba a házasságot megkísérlő klerikussal szemben. Az ilyen klerikusokat, mivel a keleti hagyománytól idegen a cenzúra büntetőjogi kategóriája, a CCEO szerint „letétellel” kell büntetni (CCEO, 1453. k. 2. §).

IV. AZ AKADÁLY TERMÉSZETE

A szent rend akadályának természetéről mindig nagyon megoszlott a kánonjogászok és a teológusok véleménye.³⁹ Erőteljesen élt az az elképzelés, mely szerint a szentelés isteni jogon fennálló házassági akadályt hoz létre. Ettől kicsit eltérő megközelítés, hogy nem a szentelés, hanem a szenteléshez kapcsolódó tisztasági fogadalom hozza létre a felmenthetetlen isteni jogra visszavezethető akadályt. Ebben a megközelítésben, bár magát a fogadalmat szabályozó intézkedést tisztán egyházi törvénynek fogták fel, mivel azonban az ígéret Istennek szól, úgy gondolták, hogy a fogadalommal létrejövő akadály már nem tartozik az egyházi hatóság hatáskörébe.⁴⁰ Ezért is történt, hogy néhány helyi zsinat úgy intézkedett, hogy a szentelés alkalmával ünnepélyes, örök tisztasági fogadalmat is kellett tenni. III. Sándor (1159–1181) pedig kifejezetten megerősítette ezeknek a helyi zsinatoknak az intézkedéseit. Enyhébb megközelítés szerint bár az akadály létét isteni akaratra lehet visszavezetni, és apostoli hagyományon nyugszik,⁴¹ maga a jogszabály az egyházi jogalkotó akaratára vezethető vissza.⁴² Mindez nemcsak egy teoretikus fejtegetés, hanem joggyakorlatot is érintő probléma, hiszen ha az akadály eredetét isteni törvényre vezetnénk vissza, akkor az akadály alól nem lehetne felmentést adni.⁴³ Ezt az elképzelést, mely szerint még a római pápa sem adhat felmentést, jelentős középkori szerzők is (Hugocius) képviselték.⁴⁴ Ez

³⁹ Vö. PIERO PELLEGRINO: *L'impedimento dei vincoli religiosi nel matrimonio canonico*, i. m. 59.

⁴⁰ Vö. SALVATORE BERLINGO: *Ordine – impedimento al matrimonio*, in AA. VV., *Enciclopedia del diritto*, Giuffrè, Milano, 1980, Vol. XXX, 1158. Lásd még FILIPPO LIOTTA: *La continenza dei chierici nel pensiero canonista classico*, Giuffrè, Milano, 1971, 210–212.

⁴¹ Vö. ALFONS STICKLER: *A klerikus celibátus fejlődéstörténete és teológiai megalapozása*, Budapesti Központi Szeminárium, Budapest, 1994. Erőteljesen hangsúlyozza a celibátus intézményének apostoli eredetét.

⁴² Vö. SALVATORE BERLINGO: *Ordine – impedimento al matrimonio*, i. m. 1159–1160.

⁴³ Vö. PIERO PELLEGRINO: *L'impedimento dei vincoli religiosi nel matrimonio canonico*, i. m. 57.

⁴⁴ Vö. PIETRO AGOSTINO D'AVACK: *L'impedimento dell'ordine sacro nel diritto matrimoniale canonico*, i. m. 159–160.

a megközelítés azonban sem a jogalkotásból, sem a joggyakorlatából nem igazolható. Különösen ha az első századokra gondolunk, amikor a klerikusok házasságát klerikusi állapotuk ellenére is érvényes házasságnak tartották. Ugyancsak ellentmond ennek az elképzelésnek a keleti egyházak gyakorlata, ahol elfogadják a püspöknél alacsonyabb klerikusok házas állapotát. Hasonlóképpen ellentétes következtetésre jutunk a hatályos felmentési gyakorlatból (részletesebben lásd lejjebb). Bár az Egyház bizonyos esetekben nem adja meg a felmentést a klerikusi állapot, illetve a celibátus alól, ezt az akadályt a jog nem sorolja a fel nem menthető akadályok közé. Így a jogtörténelemben is a XVI. századra már felülkerekedik az a vélemény, hogy a rend akadályja nem isteni, hanem tisztán kánonjogi intézkedés.⁴⁵

V. AZ AKADÁLY MEGSZŰNÉSE

A szent rend házassági akadályja megszűnhet a szentelés érvénytelenségének kimondásával. Mindig a jogcselekmény – jelen esetben a szentelés – érvényességét kell feltételezni, ebből adódóan az érvénytelenséget kell bizonyítani.⁴⁶ A szentelés érvényességének feltétele meglehetősen alacsony, de amennyiben egészen biztosan kiderül, hogy a személy nem lett megkeresztelve, vagy a keresztsége érvénytelen volt, akkor a szentelés is érvénytelen (1024. k.). Hasonlóképpen érvénytelen a szentelés, ha a szentelést nem püspök végezte (1012. k.). Továbbá akkor sem érvényes a szentelés, ha a szentelés liturgiájának lényegi elemei: a felszentelő imádság vagy a kézfeltétel kimaradt, vagy lényeges hiányosság érte. Ugyancsak nem beszélhetünk a szent rend érvényes vételéről, ha személy teljes akaratával ellene volt a szent rend vételének.⁴⁷ Mivel a szentelés előtt írásban akaratnyilvánítás szokott történni, a szabad akaratot és a kényszermentességet tételezzük fel. Az érvénytelenség tényét vagy közigazgatási határozatban, vagy bírói ítéletben kell kimondani. A *Pastor Bonus* kezdetű apostoli konstitúció 68. cikkelye alapján erre az Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció jogosult.⁴⁸ A régi joghoz képest a hatályos jogi eljárás jelentősen leegyszerűsödött. A régi CIC a szente-

⁴⁵ Vö. PETRO GASPARRI: *Tractatus canonicus de matrimonio*, Officina Delhomme et Brigguet, Parisiis – Lugduni, 1900, Vol. I. 404.

⁴⁶ Vö. PIERO PELLEGRINO: *L'impedimento dei vincoli religiosi nel matrimonio canonico*, i. m. 50.

⁴⁷ A kérdés átfogó bemutatásához lásd BENEDICHT EJEH: *The Freedom of Candidates for the Priesthood*, Università della Sata Croce, Rome, 2002.

⁴⁸ Vö. II. JÁNOS PÁL: Const, Ap., *Pastor Bonus*, 1988. VI. 28, 68. cikkely, AAS 80 (1988) 877.

lés érvénytelensége elleni kereset mellett a szentelésből származó kötelezettségek vállalására való képtelenségre irányuló keresetet is ismerte.⁴⁹ A hatályos CIC-ben ez utóbbiról már nincs szó. A Kódex röviden foglalja össze a szentelés „semmisségének kinyilvánításáért folyó pereket” (1708–1712. k.). A különös rész mellett egyrészt a CIC eljárásokra vonatkozó általános előírásait (1501–1670. k.), másrészt az Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció 2001. október 16-án kiadott határozatát kell megtartani. Mivel ilyenkor nem volt érvényes szentelés, a klerikusi állapot és a klerikusi állapotból származó kötelezettségek – közöttük a celibátus és a házassági akadály – létre sem jött. Az érvénytelenség megállapítása után külön egyházi intézkedés nélkül érvényes házasságot lehet kötni. Mivel nem volt érvényes szentelés, igazából annak jogkövetkezménye, a házassági akadály sem jött létre. Ezért kérdéses, hogy a szent rend érvénytelenségének kimondása előtt adott házassági beleegyezés milyen joghatással bír. Ez azokra az érvénytelen vagy el nem hált házasságokra hasonlít, ahol az érvénytelenség vagy a bontás még nem lett kimondva. A házassági kötelekléből származó akadály esetén a jogalkotó a félreértések elkerülése érdekében kifejezetten tisztázza az érvénytelen házasság jogkövetkezményét: „Bár az előző házasság – bármely okból – érvénytelen, vagy fel van bontva, mégsem szabad másikat kötni, amíg az előző érvénytelensége vagy felbontása törvényesen és biztosan nem igazolt” (1085. k. 2. §). A szent rend érvénytelensége esetén a CIC semmit nem mond az érvénytelenség kimondása előtti házasságról. A jogbiztonság miatt azonban logikusnak tűnik, ha egészen az érvénytelenség megerősítését kimondó ítéletig vagy határozatig érvénytelennek vélelmezzük ezeket a házasságokat.⁵⁰ A szentelés érvénytelenségének megállapítása után van lehetőség a házasság érvényesítésére (1156–1164. k.).

⁴⁹ A celibátus vállalására való képtelenséghez, a bizonyításhoz és a régi eljáráshoz lásd OWEN CLORAN: *Previews and Practical Cases on Marriage*, The Bruce Publishing Company, Milwaukee, 1960, 275–281.

⁵⁰ Chiappetta azon az állásponton van, hogy a házasság még akkor is érvényes, ha a felszentelt nem tud a szentelése érvénytelenségéről, hiszen létre sem jött az a tényező – a szent rend házassági akadály –, amely érvénytelenné tenné a házasságot. „È ovvio per altro che, qualora la sacra ordinazione sia nulla, il reato non sussiste, anche se tale circostanza sia ignorata dal chierico, perché nel caso verrebbe a mancare l'elemento oggettivo del delitto e nella fattispecie non si avrebbe neppure l'attentato del matrimonio, ma per sé, se viene osservata la forma di celebrazione prescritta dalla Chiesa, trattandosi di celebrazione canonica, un vero matrimonio, valido a tutti gli effetti.” LUIGI CHIAPPETTA: *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica e concordatoria*, Edizioni Dehonian, Roma, 1990, 158.

Az akadály megszűnhet az akadály alóli felmentéssel is.⁵¹ A szent rend diakónusi fokozata alól halálvesztély esetén az ordinárius vagy a szolgálattevő is felmenthet (1079. k.), de a papi fokozata alól az ordinariusnak vagy a szolgálattevőnek soha nincs lehetősége felmentést adni. A klerikusi állapot és a klerikusi állapotból származó kötelezettségek alóli felmentés – papok esetében mindig, diakónusok esetében pedig a halálvesztélyt leszámítva mindig – a Szentszék adja meg (1078. k. 2. §). Az államtitkárság 2005. június 21-én kiadott levelében a klerikusi állapot alóli felmentés megadásának jogát a Klérus Kongregáció hatáskörébe utalta.⁵² Erről az Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció 2005. július 13-án az egyes püspöki konferenciákat is értesítette.⁵³ A jogalkotó általános kérése, hogy a felmentést diakónusok estén csak súlyos, papok esetében csak nagyon súlyos esetben adják meg (290. k. 3°). Bár az Egyház hatályos jogában a klerikusi állapot alóli felmentés nem jelenti automatikusan a celibátus alóli felmentést is (291. k.), a két leíratot általában együtt szokták megadni.⁵⁴ A celibátus alóli felmentést a római pápa személyesen adja meg (291. k.). Diakónusok esetében rövidebb eljárás történik. Számukra a rövidebb eljárás lefolytatása után a celibátus alóli felmentést az illetékes kongregáció bíboros prefektusa adja meg. Ezt az Államtitkárság 1989. április 13-án az Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció számára kiadott levele is megerősítette.⁵⁵ A papi celibátus alóli felmentés előtti eljárás a hatvanas és a hetvenes években többször képezte megfontolás tárgyát. Ennek elsődleges oka, hogy ezekben az években több ezren kérték felmentésüket a klerikusi állapot és a házassági akadály alól. Ezért 1962-ben VI. Pál külön hivatalt hozott létre a Szent Hivatalon belül, amelynek az egyes ügyek megvizsgálása lett a feladata. Ennek a folyamatnak a folytatásaként „titkos” körlevelet adtak ki a helyi ordináriusok és a nagyobb előljárók számára, amelyben meghatározták az eljárás lefolytatásához szükséges legfontosabb lépéseket és azokat az információkat, melyek a szentszéki eljáráshoz szükségesek. Ezt követte a Hittani Kongregáció 1971. január 13-án és 1972. június 26-án kiadott szabályozása.⁵⁶

⁵¹ Vö. VELASIO DE PAOLIS: De amissio status clericalis, *Periodica* 81 (1992) 251–282.

⁵² Vö. SECR.STAT.: Litt., 2005. VI. 25, Prot. n. 907.

⁵³ Vö. C. SACR.: Litt., 2005. VII. 13, Prot. n. 1080.

⁵⁴ A törvénykönyv átdolgozása alatt felmerült, hogy a klerikusi állapot alóli felmentés egyben a celibátus alóli felmentést is magába foglalja, de az átdolgozásban jelentős szerepet betöltő jogászok – pl. Castillio Lara – erőteljesen hangsúlyozták, hogy a celibátus és a klerikusi állapot alóli felmentés teljesen más természetű. Vö. *Communicationes* 14 (1983) 84–85.

⁵⁵ Vö. SECR.STAT.: Litt., 1989. IV. 13, *Notitiae* 25 (1989) 486.

⁵⁶ Vö. MICHAEL O'RELLY: Recent Developments in the Laicization of Priests, *The Jurist* 52 (1992) 686–687.

Ma a Hittani Kongregáció 1980. október 14-én kiadott előírása szabályozza a celibátus alóli felmentés eljárását.⁵⁷ Az eljárás lefolytatásához megkérlik a klerikus ordináriusának vagy nagyobb előjárójának véleményét. A pápai leiratot a Klérus Kongregáció, vagy szerzetesek esetében a Megszentelt Élet Kongregációjának felmentésével együtt küldik meg. A felmentés megadása személyre szabott. Egyedi közigazgatási intézkedés (35–47. k.) – felmentés (85–93. k.) – formájában történik.⁵⁸ Nem ismeretlen azonban az egyháztörténelemben, hogy a helyi történelmi helyzetre tekintettel a római pápa általános felmentést adott azoknak a klerikusoknak, akik házasságot kötöttek.⁵⁹

Bár lehetséges lenne, de a szent rend püspöki fokozata alól még sohasem adtak felmentést.⁶⁰

Az egyházi hatóság intézkedéséről minden esetben értesíteni kell a keresztes helyének plébániáját. A plébános pedig a keresztesek anyakönyvébe bejegyzí a személy életállapotában történt változást (535. k. 1. §).

VI. ÖSSZEFOGLALÁS

A szent rend házassági akadály hosszú történelmi múltra tekint vissza. Az egyházi szabályozás kialakítása nem volt problémamentes. A jogi rendelkezések teológia és morális háttérrel rendelkeznek. Már az első századokban sokan gondolták úgy, hogy bár a házasság az ember természetes állapota, de a

⁵⁷ Vö. C. FID.: Litt., 1980. X. 14, AAS 72 (1980) 1132–1135; Ua., Norm., 1980. X. 14, AAS, 72 (1980) 1136–1137. Az egész eljárás csak a kongregáció belső használatára lett kiadva. Vö. LUIGI SABBARESE: *Il matrimonio canonico nell'ordine della natura e della grazia*, i. m. 218.

⁵⁸ Az eljárás egyes szakaszaihoz lásd VINCENZO MOSCA: Le procedure per la perdita dello stato clericale, in AA. VV., *I giudizi nella Chiesa. Processi e procedura speciali*, Glossa, Milano, 1999, 342–349.

⁵⁹ Erre példa a két nagy felmentés, III. Gyula és VII. Pius pápáé: előbbi a VIII. Henrik és Katolikus Mária uralkodásáig megházasodott angliai papoknak biztosított általános felmentést 1554-ben, utóbbi pedig a francia forradalom után megházasodott papoknak. Vö. SIPOS ISTVÁN: *Házasságjog rendszere*, i. m. 202.

⁶⁰ VII. Piusz Talleyrand püspöknek is csak a laikusi állapotba való visszahelyezést engedélyezte, de nem a szent rend akadály alóli felmentést. Vö. FRANCISCO WERNZ: *Ius Decretalium*, Vol., V: *Ius Matrimoniale Ecclesiae Catholicae*, Pontificia Universitas Gregoriana, Romae, 1928, 365–366.

Krisztusért és az Egyházért vállalt tisztaság magasabb rendű. Másrészt Krisztus felszentelt szolgáló szolgálatuk végzése során minden tekintetben, így a nőtlenség vállalásával is egyre inkább az Alapítóhoz, a Krisztushoz akarnak hasonlítani. A szolgálattevők ezt az állapotot tudatosan választják, így a nem az emberi természetből származó *ius connubii* illetéktelen, egyházi jogi korlátozásáról van szó. Az első századokban az egyházi rendelkezések csak tilalomról, illetve megszegés esetén büntetőlépésekről szóltak. Viszonylag későn fogalmazódott meg, hogy a szent rendhez kapcsolt házasságkötési tilalom nem egy egyszerű tiltás, hanem érvénytelenítő akadály. Ez a hatályos jogban is így van (1087. k.). Az akadály természete is sokszor képezte vita tárgyát. Mivel valóban magasztos dologról van szó, a történelem folyamán sokan isteni eredetű házassági akadályról beszéltek. Mások az apostolok életére és példájára hivatkozva apostoli jogszabályról szóltak. Idővel mind a jogászok véleménye, mind a joggyakorlat abba az irányba mutatott, hogy a szent rend házassági akadályát alatt pozitív egyházi jogi intézkedést értsünk. A joggyakorlatot különösen is jelentős. Számtalan esetben került sor a klerikusi állapot és a celibátus alóli felmentésre. Bár az Egyház hatályos jogában a klerikusi állapot alóli felmentés nem jelenti automatikusan a celibátus alóli felmentést is (291. k.), a két leíratot általában együtt szokták megadni. A felmentést diakónusoknak csak súlyos, papok esetében csak nagyon súlyos esetben adják meg (290. k. 3°). A püspöki fokozat alól bár lehetne felmentést adni, erre az egyháztörténelemben bizonyítható példa nem található. Ma a szent rendnek és a celibátus intézményének a legtöbb ország jogrendjében nincs világi jogi védelme, de az Egyház továbbra is fontosnak tartja, hogy a celibátus intézményét egyéb védő törvényekkel is támogassa. Így az a klerikus, aki házasságot kísérel meg, akár csak polgári fórumon, a szent rend gyakorlásának szabálytalansága alá (1044. k. 1. §. 3°), önmagától beállító felfüggesztésbe (1394. k. 1. §) esik, és *ipso iure* el lesz mozdítva egyházi hivatalaiból (194. k. 3°).